

ترویج فرهنگ جهاد و شهادت بر اساس بیانیه گام دوم

مرضیه قنبری*

قال الله تعالى: «وَالَّذِينَ قَاتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالُهُمْ
سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَفَهَا لَهُمْ»^۱

مقدمه

ترویج فرهنگ جهاد و شهادت در جامعه اسلامی افزون بر حفظ دین و احیای ارزش‌های اسلامی، موجب تزکیه نفس در جهت رسیدن به تقرب الهی است. شهادت در راه خدا همواره مورد توجه آیات و روایات بوده و خدای تعالی برای جهاد فی سبیل الله جایگاهی در ردیف ایمان به خدا قرار داده است: «تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ»^۲ به خدا و رسولش ایمان بیاورید و با اموال و جانهایتان در راه خدا جهاد کنید؛ این برای شما (از هر چیز) بهتر است اگر بدانید.» و عبارت: «فی سبیل الله» قیدی است که بارها در مورد شهادت به کار رفته^۳ و بیانگر این است که جهاد باید در راه خدا و برای توحید و دفاع از حق، راندن دشمنان توحید و یا گشایش محیط توحید باشد. فرهنگ شهادت نقش اساسی در شکل‌گیری انقلاب اسلامی دارد، که به تبع آن، سعادت و پیشرفت جامعه اسلامی را تضمین خواهد نمود. در این نوشتار سعی بر آن است با بهره‌گیری از آیات و روایات، و نیز باتوجه به فرمایشات مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم انقلاب، اهمیت، ارزش و اهداف جهاد و شهادت بررسی شود.

* دکترای تفسیر تطبیقی.

۱. محمد: ۴-۶؛ و کسانی که در راه خدا کشته شدند، خداوند هرگز اعمالشان را از بین نمی‌برد! بزودی آنان را هدایت نموده و کارشان را اصلاح می‌کند؛ و آنها را در بهشت (جاویدانش) که اوصاف آن را برای آنان بازگو کرده وارد می‌کند.

۲. صفت: ۱۱.

۳. بقره: ۱۹۰؛ نساء: ۹۵ و ۷۶؛ انفال: ۷۲؛ توبه: ۲۰ و ۴۱.

۱. اهمیت جهاد و شهادت

جهاد فی سبیل الله و شهادت طلبی از جمله مفاهیم ارزشمند در تعالیم اسلامی است که مورد تأکید آیات و روایات متعددی است. این فرهنگ از زمان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مورد توجه بوده و آیات دال بر جهاد در راه خدا از موارد آن است. و در زمان معصومین علیهم السلام استمرار و رواج یافت و فضایل بسیاری در مورد شهادت و ایثارگری بیان شده است. در آیه: «إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ...»؛ خداوند از مؤمنان، جانها و اموالشان را خریداری کرده، که (در برابرش) بهشت برای آنان باشد؛ (به این گونه که: در راه خدا پیکار می کنند، می کشند و کشته می شوند...)، خداوند خود را خریدار و مؤمنان را فروشنده معرفی کرده، و می گوید: خداوند از مؤمنان جانها و اموالشان را خریداری می کند، و در برابر این متاع، بهشت را به آنان می دهد. با توجه به تعبیر (فِي سَبِيلِ اللَّهِ) به خوبی روشن می شود که خداوند خریدار جانها و تلاشها و کوششها و مجاهدتهایی است که در راه او صورت می گیرد یعنی در راه پیاده کردن حق و عدالت و آزادی و نجات انسانها از چنگال کفر و ظلم و فساد.^۲

خداوند متعال در مورد حیات بعد از مرگ شهدا می فرماید: «(ای پیامبر!) هرگز گمان مبر کسانی که در راه خدا کشته شدند، مردگانند! بلکه آنان زنده اند، و نزد پروردگارشان روزی داده می شوند.»^۳ این آیه بیانگر این است که عاقبت جهاد، زندگی است نه مرگ.^۴ این بیان باعث تسلیت مؤمنین در مورد شهیدایشان و نیز موجب شوق به جهاد و آرزوی شهادت می شود. حقیقت این معنا را اصحاب اباعبدالله علیه السلام در روز عاشورا در کربلا درک نمودند و بر یکدیگر سبقت گرفتند تا جایی که هرچه امر سخت تر می شد، برافروخته تر می شدند.^۵ سیره امامان معصوم علیهم السلام نمود عینی فرهنگ ایثار و شهادت است که تجلی کامل آن در واقعه عظیم عاشورا مشاهده می شود. اباعبدالله الحسین علیه السلام از پیشروان علوم و معارف قرآنی و از پایه گزاران علمی و عملی معارف عالیه آن هستند. امام علیه السلام با مبارزه، مجاهده و ایثار جان و مال و زندگی خود در راه خدا در سال ۶۱ هجری، آیات جهاد و قتال و آیات ایثار مال و نفس را، عملاً تفسیر و تبیین نموده اند.^۶

۱. توبه: ۱۱۱.

۲. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۸، ص ۱۴۸.

۳. آل عمران: ۱۶۹.

۴. جلال الدین سیوطی، الإیتقان فی علوم القرآن، ج ۲، ص ۱۴۷.

۵. عبدالحسین طیب، أطیب البیان فی تفسیر القرآن، ج ۳، صص ۴۰۵-۴۰۶.

۶. عبدالرحیم عقیقی بخشایشی، طبقات مفسران شیعه ص ۱۴۷.

۲. ارزش شهید و شهادت

شهادت در راه خدا شایسته بندگان ویژه الهی است که در ابتلای به آزمون‌های الهی سربلند و پیروز درآیند. ترویج فرهنگ شهادت موجب تربیت و پیدایش بندگان صالح و شایسته‌ای می‌شود که تمام توجه‌شان به خداوند متعال است و جز رضای الهی گام بر نمی‌دارند. خداوند متعال در مورد ارزش شهید و شهادت فرمودند: «وَالَّذِينَ قَاتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحْ بَالَهُمْ وَ يَدْخُلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَفَهَا لَهُمْ؛^۱ و کسانی که در راه خدا کشته شدند، خداوند هرگز اعمالشان را از بین نمی‌برد! بزودی آنان را هدایت نموده و کارشان را اصلاح می‌کند؛ و آنها را در بهشت (جاودانش) که اوصاف آن را برای آنان بازگو کرده وارد می‌کند» این آیات بحث از شهیدانی است که در پیکارها جان خود را از دست می‌دهند و آبرو و عزت مسلمین، مرهون ایثار و فداکاری آنان است. خداوند نیز اعمالشان را هرگز نابود نمی‌کند بلکه زحمات، رنج‌ها و ایثارهایشان در پیشگاه خدا محفوظ است. سه موهبت دیگر نیز در ادامه بیان نموده است؛ خداوند آنها را به مقامات عالیه، فوز بزرگ و رضوان الله هدایت می‌کند. دیگر اینکه وضع حال آنها را اصلاح می‌نماید؛ آرامش روح، اطمینان خاطر و نشاط معنویت و روحانیت به آنها می‌بخشد و در جوار رحمتش آنها را به ضیافت خویش دعوت می‌کند. آخرین موهبت اینکه آنها را در بهشت جاودانش وارد می‌کند.^۲

در حقیقت این آیات بیانگر حال شهدا بعد از شهادت‌شان است که مشمول رحمت الهی واقع می‌شوند، به سعادت ابدی و کرامت آخرت می‌رسند و خداوند متعال گناهانشان را عفو نموده، مورد مغفرت الهی واقع می‌شوند.^۳ خداوند متعال در جای دیگر شهدا را به رحمت و رضای الهی و نیز باغ‌های بهشتی مژده می‌دهد: «يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَ رِضْوَانٍ وَ جَنَّاتٍ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ؛^۴ پروردگارش آنها را به رحمتی از ناحیه خود، و رضایت (خویش)، و باغهایی از بهشت بشارت می‌دهد که در آن، نعمتهای جاودانه دارند». «يُبَشِّرُهُمْ» بشارت مقابل انذار است بشارت از برای مؤمنین صالح متقی است و انذار از برای کافر و فاسق و مخالف است. «رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ» تنکیر رحمت دلالت بر عظمت و بزرگی او دارد.^۵ در واقع خداوند متعال به واسطه رحمت و مهر خود به رضوان در آخرت آنان را مژده می‌دهد؛ بهشت‌هایی که در آنها

۱. محمد: ۴-۶.

۲. مکارم شیرازی، همان، ج ۲۱، صص ۴۰۳-۴۰۴.

۳. طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن الکریم، ج ۱۸، ص ۲۲۶.

۴. توبه: ۲۱.

۵. عبد الحسین طیب، أطيّب البیان فی تفسیر القرآن، ج ۶، ص ۱۹۶.

نعمت‌هایی دائمی و تمام‌نشدنی است و همیشه در آن جاویدانند.^۱

۳. اهداف جهاد و شهادت

جهاد در راه خدا دارای اهداف متعالی است که در این جا به برخی از آنها اشاره می‌شود:

۳/۱. عدالت طلبی

هدف از جهاد در راه خدا ریشه‌کن نمودن فساد در زمین است. خداوند در آیه: «وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ حَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ»^۲ و در زمین پس از اصلاح آن فساد نکنید، و او را با بیم و امید بخوانید! (بیم از مسئولیتها، و امید به رحمتش. و نیکی کنید) زیرا رحمت خدا به نیکوکاران نزدیک است؛ هرگونه فساد و تباهی در زمین را بعد از انجام اصلاحات در آن، رد نموده است. درحقیقت خداوند در این آیه دستور به اصلاح امور مردم، و ریشه‌کن ساختن ظلم از میان آنان می‌دهد.^۳ مقام معظم رهبری در این باره چنین فرمودند:

عدالت و مبارزه با فساد لازم و ملزوم یکدیگرند؛ فساد اقتصادی، اخلاقی و سیاسی، توده‌ی چرکین کشورها و نظامها و اگر در بدنه‌ی حکومتها عارض شود، زلزله‌ی ویرانگر و ضربه‌زننده به مشروعیت آنها است؛ ... و سوسه‌ی مال و مقام و ریاست، حتی در علوی‌ترین حکومت تاریخ یعنی حکومت خود حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام کسانی را لغزاند، پس خطر بروز این تهدید در جمهوری اسلامی هم که روزی مدیران و مسئولانش مسابقه‌ی زهد انقلابی و ساده‌زیستی میدادند، هرگز بعید نبوده و نیست؛ و این ایجاب میکند که دستگاهی کارآمد با نگاهی تیزبین و رفتاری قاطع در قوای سه‌گانه حضور دائم داشته باشد و به معنای واقعی با فساد مبارزه کند، بویژه در درون دستگاه‌های حکومت.^۴

خداوند می‌فرماید: آیه: «(وَلَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَ لَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ»^۵ اگر خداوند، بعضی از مردم را به وسیله بعضی دیگر دفع نمی‌کرد، زمین را فساد فرامی‌گرفت، ولی خداوند نسبت به جهانیان، لطف و احسان دارد» خداوند متعال از نظر

۱. فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۴.

۲. اعراف: ۵۶.

۳. محمد حسین طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۸، ص ۱۶۰.

4. <https://farsi.khamenei.ir/audio-content?id=44368>

۵. بقره: ۲۵۱.

ترویج فرهنگ جهاد و شهادت بر اساس بیانیه گام دوم ■ ۱۳

فضل خود حس جلب نفع و دفع ضرر را در نهاد بشر به ودیعت نهاده تا بدین وسیله انسان با هرچه مخالف مصالح فردی و یا اجتماعی او باشد، در مقام جنگ برآمده و به ستیز قیام نماید.^۱ در حقیقت آیه بیانگر این است که در جهان پیوسته اعمال زور لازم است، باید متجاوز را دفع کرد؛ در عمر دنیا روزی نخواهد بود که اخلاق و تربیت انسانها را از بکار بردن زور بی نیاز کند.^۲ خداوند متعال از اهداف مجاهدت را دفع شر و فتنه و برپایی عدالت معرفی نموده است: «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَ يَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ»^۳ و با آنها پیکار کنید! تا فتنه (و بت پرستی، و سلب آزادی از مردم)، باقی نماند؛ و دین، مخصوص خدا گردد.» این آیه بیانگر این است که هر زمانی فتنه‌ای در جایی مانع پیشرفت دعوت و رسالت حق شد، باید با مجاهدت این گونه فتنه‌ها را از میان برد.

آیات دعوت به جهاد در برابر دشمنان برای براندازی فتنه‌های آنان نموده است تا فتنه‌هایی که هر روز به راه می‌اندازند، خاتمه یابد.^۴ مقام معظم رهبری در اهمیت عدالت در جامعه اسلامی چنین فرمودند: عدالت در صدر هدف‌های اولی‌های همه‌ی بعثت‌های الهی است و در جمهوری اسلامی نیز دارای همان شأن و جایگاه است.^۵ بنابراین از اهداف جهاد در راه خدا و شهادت، برپایی عدالت و ریشه‌کن نمودن فساد در زمین است که باید با ترویج این فرهنگ، در برقراری بیشتر عدالت در جامعه تلاش نمود.

۳/۲. تقویت روحیه استقلال و آزادی

تأکید دین اسلام بر آزادی و حریت انسان از بندگی غیر خداست. دستیابی به آزادی منوط به حفظ حقوق انسانی افراد در جامعه است و برای استقلال و آزادی باید مجاهدت نمود. امام علی علیه السلام فرمودند: «جهاد در راه خدا، دری از درهای بهشت است، که خدا آن را به روی دوستان مخصوص خود گشوده است. جهاد، لباس تقوا و زره محکم و سپر مطمئن خداوند است، کسی که جهاد را ناخوشایند دانسته و ترک کند، خدا لباس ذلت و خواری بر او می‌پوشاند، و دچار بلا و مصیبت می‌شود و کوچک و ذلیل می‌گردد، دل او در پرده گمراهی مانده و حق از او روی

۱. محمد حسینی همدانی، انوار درخشان در تفسیر قرآن، ج ۲، ص ۲۷۳.

۲. علی اکبر قرشی، تفسیر احسن الحدیث، ج ۱، ص ۴۶۶.

۳. بقره: ۱۹۳.

۴. محمد حسین طباطبایی، همان، ج ۹، ص ۷۵.

می‌گرداند؛ به جهت ترک جهاد، به خواری محکوم و از عدالت محروم است.^۱ مقام معظم رهبری چنین فرمودند:

استقلال ملی به معنی آزادی ملت و حکومت از تحمیل و زورگویی قدرت‌های سلطه‌گر جهان است و آزادی اجتماعی به معنای حق تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه‌ی افراد جامعه است؛ و این هر دو از جمله‌ی ارزشهای اسلامی‌اند و این هر دو عطیه‌ی الهی به انسان‌هاست و هیچ‌کدام تفضّل حکومت‌ها به مردم نیستند. حکومت‌ها موظف به تأمین این دو اند، منزلت آزادی و استقلال را کسانی بیشتر می‌دانند که برای آن جنگیده‌اند، ملت ایران با جهاد چهل‌ساله‌ی خود از جمله‌ی آنها است. استقلال و آزادی کنونی ایران اسلامی، دستاورد، بلکه خون‌آورد صد‌ها هزار انسان والا و شجاع و فداکار است؛ غالباً جوان، ولی همه در رتبه‌های رفیع انسانیت. این ثمر شجره‌ی طیبه‌ی انقلاب را با تأویل و توجیه‌های ساده‌لوحانه و بعضاً مغرضانه، نمی‌توان در خطر قرار داد.^۲

خداوند متعال در قرآن کریم یکی از اهداف شهادت و جهاد را روحیه آزادی‌خواهی و نیز آزادی مستضعفان دانسته است و ذیل آیه: «وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ الْمُسْتَضْعَفِينَ؛^۳ چرا در راه خدا، و (در راه) مردان و زنان و کودکانی که (به دست ستمگران) تضعیف شده‌اند، پیکار نمی‌کنید»، تحریک و تشویق به جهاد و قتال برای آزادی هر انسان مستضعف و ناتوانی نموده است که به دست کفار به استضعاف کشیده شده‌اند.^۴ تقویت روحیه استقلال و آزادی‌خواهی از عوامل مؤثر در پایداری و مقاومت در برابر سلطه بیگانگان است که موجب جهاد در راه رسیدن به آرمان‌های والای اسلام خواهد شد.

۳/۳. تقویت عزت ملی

اهمیت حفظ ارزش‌های دینی به حدی است که امام علی علیه السلام عدم حساسیت نسبت به قوانین الهی و ارزش‌های انسانی را مذمت نمودند و فرمودند: «می‌بینید پیمانها و قوانین الهی شکسته شده است اما به خشم نمی‌آیید در حالی که اگر تعهدات پدارتتان نقض گردد، ناراحت می‌شوید.»^۵ مقام معظم رهبری در اهمیت عزت ملی چنین فرمودند:

۱. نهج البلاغه، خطبه ۲۷.

۲. <https://farsi.khamenei.ir/audio-content?id=44368>

۳. نساء: ۷۵.

۴. محمد حسین طباطبایی، همان، ج ۴، ص ۴۱۹.

۵. نهج البلاغه، ۱۳۷۹، ص ۱۹۹.

ترویج فرهنگ جهاد و شهادت بر اساس بیانیه گام دوم ■ ۱۵

عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن: این هر سه، شاخه‌هایی از اصل عزت هستند. صحنه‌ی جهانی، امروز شاهد پدیده‌هایی است که تحقق یافته یا در آستانه‌ی ظهورند: تحرک جدید نهضت بیداری اسلامی بر اساس الگوی مقاومت در برابر سلطه‌ی آمریکا و صهیونیسم؛ شکست سیاست‌های آمریکا در منطقه غرب آسیا و زمین‌گیر شدن همکاران خائن آنها در منطقه؛ گسترش حضور قدرتمندانه‌ی سیاسی جمهوری اسلامی در غرب آسیا و بازتاب وسیع آن در سراسر جهان سلطه. دولت جمهوری اسلامی باید مرزبندی خود را با آنها با دقت حفظ کند؛ از ارزش‌های انقلابی و ملی خود، یک گام هم عقب‌نشینی نکند؛ از تهدیدهای پوچ آنان نهراسد؛ و در همه‌حال، عزت کشور و ملت خود را در نظر داشته باشد و حکیمانه و مصلحت‌جویانه و البته از موضع انقلابی، مشکلات قابل حل خود را با آنان حل کند.^۱

۳/۴. تقویت معنویت

در فرهنگ اسلامی، انگیزه الهی برای کسب رضای خدا شاخصه اصلی در رسیدن به کمال و تقویت معنویت است و آنچه موجب سلب معنویت از انسان می‌شود، دل‌بستگی به زخارف دنیوی و تعلقات قلبی به امور مادی است؛ هم‌چنان‌که در حدیثی از امام صادق علیه السلام در توصیف وارستگان چنین آمده است: «اولیای الهی» زهد از دنیا اختیار کردند تا دلشان برای آخرت فارغ شود.^۲ در بیانیه گام دوم مقام معظم رهبری، معنویت به معنی برجسته‌کردن ارزش‌های معنوی از قبیل: اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و در جامعه است، و اخلاق به معنی رعایت فضیلت‌هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است. ایشان معنویت و اخلاق را جهت‌دهنده‌ی همه‌ی حرکت‌ها و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه دانسته‌اند و قائلند معنویت و اخلاق هرچه بیشتر در جامعه رشد کند، برکات بیشتری به بار می‌آورد که نیازمند جهاد و تلاش و نیز فرهنگ‌سازی صحیح در جامعه است. در درجه اول باید خود انسان‌ها رفتار اخلاقی و معنوی داشته باشند، و در درجه دوم زمینه را برای رواج آن در جامعه فراهم نمایند. تقویت معنویت در جامعه نیازمند همکاری نهادهای اجتماعی است. مقام معظم رهبری فرمودند:

باید عیار معنویت و اخلاق را در فضای عمومی جامعه به‌گونه‌ای چشمگیر افزایش داد. این پدیده‌ی مبارک را رفتار و منش حضرت امام خمینی در طول دوران مبارزه و پس از پیروزی

1. <https://farsi.khamenei.ir/audio-content?id=44368>

۲. محمد بن یعقوب بن اسحاق کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۶.

انقلاب، بیش از هر چیز رواج داد. رویکرد دینی و اخلاقی در جمهوری اسلامی، دل‌های مستعد و نورانی به‌ویژه جوانان را مجذوب کرد و فضا به سود دین و اخلاق دگرگون شد. مجاهدت‌های جوانان در میدانهای سخت از جمله دفاع مقدّس، با ذکر و دعا و روحیه‌ی برادری و ایثار همراه شد و ماجراهای صدر اسلام را زنده و نمایان در برابر چشم همه نهاد. پدران و مادران و همسران با احساس و وظیفه‌ی دینی از عزیزان خود که به جبهه‌های گوناگون جهاد می‌شتافتند دل‌کنند و سپس، آنگاه که با پیکر خون‌آلود یا جسم آسیب‌دیده‌ی آنان روبه‌رو شدند، مصیبت را با شکر همراه کردند.^۱

روحیه شجاعت برگرفته از ارتباط با خداوند متعال است که موجب نگرش توحیدی می‌شود و باعث فداکاری و شهادت در راه رضای الهی خواهد شد.

۳/۵. تقویت اراده ملی

اراده یک ملت نقش مؤثری در تحول جامعه دارد و پایداری و مقاومت برای رسیدن به هدف، موجب از بین رفتن موانع و مشکلات خواهد شد. امام علی علیه السلام در وصف خود در پایداری و اراده قاطعشان چنین فرمودند: «سوگند به خدا اگر تمام عرب به جنگ با من بیاخیزد، هرگز در صحنه نبرد به آنها پشت نخواهم کرد.»^۲ امام علیه السلام با همین روحیه مقاومت و اراده بالا در خطاب به یاران که از اراده ضعیفی برخوردار بودند، چنین فرمودند:

وقتی در تابستان فرمان حرکت به سوی دشمن می‌دهم، می‌گویید هوا گرم است؛ مهلت ده تا سوز گرما بگذرد، و آنگاه که در زمستان فرمان جنگ می‌دهم، می‌گویید هوا خیلی سرد است. وقتی شما از گرما و سرما فرار می‌کنید. به‌خدا سوگند از شمشیر بیشتر گریزانید.^۳

مقام معظم رهبری در تقویت اراده ملی فرمودند:

انقلاب به یک انحطاط تاریخی طولانی پایان داد و کشور که در دوران پهلوی و قاجار بشدّت تحقیر شده و بشدّت عقب مانده بود، در مسیر پیشرفت سریع قرار گرفت؛ در گام نخست، رژیم ننگین سلطنت استبدادی را به حکومت مردمی و مردم‌سالاری تبدیل کرد و عنصر اراده‌ی ملی را که جان‌مایه‌ی پیشرفت همه‌جانبه و حقیقی است در کانون مدیریت کشور وارد کرد؛ آنگاه جوانان را میدان‌دار اصلی حوادث و وارد عرصه‌ی مدیریت کرد؛ روحیه و باور "ما

1. <https://farsi.khamenei.ir/audio-content?id=44368>

۲. نهج البلاغه، نامه ۴۵.

۳. نهج البلاغه، خطبه ۲۷، ص ۷۵.

ترویج فرهنگ جهاد و شهادت بر اساس بیانیه گام دوم ■ ۱۷

می‌توانیم" را به همگان منتقل کرد.» ترویج فرهنگ ایثار و شهادت باید به صورت یک مسیر تربیت دینی ترسیم شود تا فرد برای دسترسی به مقامات عالیه دین، از سختی‌ها بگذرد و به مطلوب خود برسد و این نیازمند تقویت روحیه خودباوری در انسان است.^۱

۳/۶. ایجاد الگوهای اسلامی

خداوند متعال در مورد جایگاه شهدا چنین فرموده است: «وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ»^۲ (ای پیامبر!) هرگز گمان مبر کسانی که در راه خدا کشته شدند، مردگانند! بلکه آنان زنده‌اند، و نزد پروردگارشان روزی داده می‌شوند.» از ابن عباس روایت شده که این آیه در مورد کشتگان جنگ بدر است که در آن چهارده نفر از مسلمانان کشته شدند و هریک که کشته می‌شد، می‌گفتند: «فلانی مرد».^۳ خداوند با نزول این آیه فرمود: آنان که به خلوص نیت در راه خدا به جهاد کشته شدند، در حقیقت زندگانی در قرب پروردگار خود، و مقرب بارگاه او هستند که به نعمتهای سبحانی، روزی داده شوند.^۴

شناخت الگوهای گذشته جهت ترویج فرهنگ ایثار و شهادت از اهمیت بسزایی برخوردار است؛ هم‌چنانکه مقام معظم رهبری نیز در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی به این مهم اشاره نموده‌اند و فرمودند: «برای برداشتن گام‌های استوار در آینده، باید گذشته را درست شناخت و از تجربه‌ها درس گرفت؛ اگر از این راهبرد غفلت شود، دروغ‌ها به جای حقیقت خواهند نشست و آینده مورد تهدیدهای ناشناخته قرار خواهد گرفت.»^۵

مطالعه و بررسی تاریخ پرافتخار اسلام و اصحاب پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که در برابر ایشان به شهادت رسیدند، بیانگر عظمت رهبری قرآن، و اثر حیرت‌انگیز آن در رهبری و هدایت جامعه عرب است. قرآن کریم جامعه عصر جاهلی را از زندگی منحط جاهلی به اعلاترین مرحله علم، کمال و انسانیت رساند و به آنان درس ایثار و از خودگذشتگی داد؛ به طوری که در راه دین و اهداف عالیه انسانی کوچک‌ترین اعتنایی به از دست دادن مال و جان نکردند، در مرگ فرزندان و همسران کوچک‌ترین اندوه و تأسفی بر خود راه ندادند.^۶ بنابراین شناخت گذشته و آیات دال بر

1. <https://farsi.khamenei.ir/audio-content?id=44368>

۲. آل عمران: ۱۶۹.

۳. علیرضا خسروانی، تفسیر خسروی، ج ۱، ص ۲۰۲.

۴. حسین حسینی شاه عبدالعظیمی، تفسیر اثنی عشری، ج ۲، صص ۲۹۸-۲۹۹.

5. <https://farsi.khamenei.ir/audio-content?id=44368>

۶. سید ابوالقاسم خوئی، بیان در علوم و مسائل کلی، ص ۷۰.

عظمت شهادت و ایثار، موجب تصحیح نگرش انسان به این امر مقدس شده و باعث تشویق و تحریک برای احیای ارزش‌های انسانی خواهد شد.

فهرست منابع

قرآن کریم، ترجمه ناصر مکارم شیرازی

نهج البلاغه، محمد دشتی

۱. حسینی شاه‌عبدالعظیمی، حسین، تفسیر اثنی عشری، چاپ اول، تهران: میقات، ۱۳۶۳ش.
۲. حسینی همدانی، محمد، انوار درخشان در تفسیر قرآن، چاپ اول، تهران: لطفی، ۱۴۰۴ق.
۳. خسروانی، علیرضا، تفسیر خسروی، چاپ اول، تهران: کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۹۰ق.
۱. خوئی، سیدابوالقاسم، بیان در علوم و مسائل کلی، چاپ اول، تهران: وزارت ارشاد، ۱۳۸۲ش.
۲. سیوطی، جلال‌الدین، الإیتقان فی علوم القرآن، چاپ دوم، بیروت: دارالکتال العربی، ۱۴۲۱ق.
۳. طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، چاپ دوم، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین، ۱۳۹۰ق.
۴. طبرسی، فضل‌بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، چاپ سوم، تهران: ناصرخسرو، ۱۳۷۲ش.
۵. طیب، عبدالحسین، أطیب البیان فی تفسیر القرآن، چاپ دوم، تهران: اسلام، ۱۳۶۹ش.
۶. عقیقی بخشایشی، عبدالرحیم، طبقات مفسران شیعه، چاپ چهارم، قم: نوید اسلام، ۱۳۸۷ش.
۷. قرشی، علی اکبر، تفسیر احسن الحدیث، چاپ دوم، تهران: بنیاد یعت، ۱۳۷۵ش.
۸. کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، الکافی، علی اکبر غفاری؛ محمد آخوندی، چاپ چهارم، تهران: دار الکتب الإسلامیة، ۱۴۰۷ق.
۹. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیة، ۱۳۷۱ش.
۱۰. مهدوی‌راد، محمد علی، آفاق تفسیر مقالات و مقولاتی در تفسیر پژوهی، چاپ اول، تهران: هستی نما، ۱۳۸۲ش.